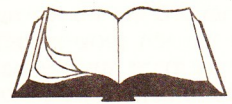

מרים הרים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 211

מדיני מוריד הטל, ספירת העומר, אייר תשע"ג

מדיני אבילות הגוהגים בספירה, פסח שני

ההלכות נפרכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ "דברי שיר" ב"ב

יום ראשון או יום אחרון

האומר "היום יום ראשון בעומר", לא יצא, שאין במשמעותו אלא שזוהי התחלה של ספירת העומר, אבל אין בזה מספר ("ארחות רבינו" חייב עמי צ"ד, בשם ה"חזון איש" זצ"ל).
האומר "היום יום האחרון לעומר", לא יצא כיון שלא אמר כלל מספר, וכן אם אמר "היום חמישה ימים לפני האחרון" לא יצא ("הליכות שלמה" פסח פי י"א ס"ב, בשם הגר"ש אויערבך זצ"ל, ו"סדר פסח כהלכתו" ח"ב פי י"א, בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

מסופק איזה יום

כעין זה מצינו לגבי מי שנמצא בדרך ואינו יודע את יום הספירה, ואומר: "היום או שמונה ימים או תשעה". זדנו האחרונים האם יכול לברך על ספירה זו כיוון שממה נפשך יאמר את הספירה הנכונה, או שעל ספירת ספק אין מברכין?

וכתב בספר "דבר אברהם" (ח"א סי' ל"ד) שכיוון שיסוד מצוות ספירת העומר הוא לספור ולמנות את אותו היום, אם כן, מי שמסופק איזה מנין היום, אין זו ספירה כלל, ומיישב בזה קושיית הראשונים למה לא עושים ספיקא דיומא לספור פעמיים כל לילה, ועכ"פ למסקנה כתב שמראשונים משמע שזה כן נחשב לספירה.

הנוסע מעבר "קו התאריך"

מי שספר עשרה ימים, ונסע אל מעבר "קו התאריך", ושם צריכים לספור עשרה ימים, אין צריך לספור שוב אותו יום, מכיוון שכבר ספר מאתמול ספירת יום זה, ולמחר ימשיך לספור כרגיל.
אבל אם בא לכיוון השני, ומחמת כן חיסר יום א', הרי זה כחיסר יום א' ומשיך לספור בלי ברכה (הגר"ש אויערבך זצ"ל, הגר"ש אלישיב זצ"ל).

נשים במצות ספירת העומר

נשים פטורות מספירת העומר, כיון שהוא מ"ע שהזמן גרמא. וכתב המשנ"ב (סי' תפ"ט ס"ק ג') שאפילו לפי מנהג האשכנזים שנשים רשאיות לברך על מ"ע שהזמן גרמא, בכל זאת על ספירת העומר לא יברכו, כיון שהן בודאי יטעו יום אחד וישכחו מלברך.
אולם אשה שמדקדקת במעשיה, ויודעת בעצמה שלא תשכח, יכולה לברך על ספירת העומר, ומן הראוי שתעשה סימנים בביתה לזכור לספור בכל לילה ("ארחות רבינו" חייב עמי צ"ד, וספר "הל' חג בחג" בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל), ואמר לי אאמור"ר זצ"ל שכן נהגו במדינות אשכנז.

ש"ץ שטעה והציבור צעקו המספר

שאלה: מעשה בש"ץ אחד שספר העומר בקול, וטעה ואמר המספר של אתמול, וכמה מהציבור צעקו את המספר הנכון, האם הם יכולים עדיין לספור עם ברכה?

תשובה: כתוב בשו"ע (סי' תפ"ט ס"ד) "מי ששואל אותו חברו בין השמשות כמה ימי הספירה בזה הלילה, יאמר לו אתמול היה כך וכך, שאם יאמר לו היום כך וכך, אינו יכול לחזור ולמנות בברכה", וכתב המשנ"ב (סי' כ"ז) שדוקא אם אמר "היום", אבל אם אמר המספר ולא אמר היום, לית לן בה עי"ש. ולפי"ז אלו שרק צעקו המספר לחוד, עדיין יכולים לספור עם ברכה, אבל אלו שצעקו "היום כך וכך" לא יכולים לספור בברכה, היות שיש כאן ספק אם יצאו או לא (דאולי לא רצו לצאת בזה), ויבקשו מאחר להוציאם בברכה.
וכל זה בשבוע הראשון, שעדיין לא הגיעו לשבועות. אבל אם זה ימים שיש בהם גם שבועות, אפילו אמר "היום כך וכך ימים", עדיין יכול לספור בברכה, אפילו באותו יום, דכיון שלא הזכיר השבועות, מוכח שאין בדעתו לצאת בזה (משנ"ב סי' תפ"ט כ"ב, ושעה"צ שם).
ולפי"ז אם אמר "היום ל"ג בעומר", מכיון שלא הזכיר שבועות כלל יכול לחזור ולספור בברכה.

ש"ץ ששכח

שאלה: ש"ץ שאינו יכול לברך מחמת ששכח יום אחד ומתבייש לבקש מאחר לברך האם יכול לבקש מאחד מהציבור החייב בברכה שלא יברך והש"ץ יכוון להוציא?

תשובה: אינו יכול לעשות כן, דשמא הוא נחשב לאו בר חיובא, ביום שאינו יכול לספור לעצמו, וממילא אינו יכול להוציא את האחר

לעי"נ מו"ח,

הגה"צ רבי מאיר אפרים בן הרב מיכאל שלום וינקלר זצ"ל, נלב"ע י"ב באדר תשע"ג

מדיני "מוריד הטל" - "ותן ברכה"

מתי מתחילים

יום א' של פסח, נוהגין בארץ ישראל לומר "מוריד הטל" במקום "משיב הרוח ומוריד הגשם" ובחול"ל בני אשכנז לא מזכירין טל, וממשיכים מיד "מכלכל חיים".

טעה ואמר "מוריד הגשם"

אם טעה ואמר "מוריד הגשם", אם נזכר לפני שסיים ברכת "מחיה המתים", חוזר לתחילת הברכה, ואם נזכר לאחר שסיים הברכה, יחזור לתחילת שמו"ע, מכיוון שג' ברכות ראשונות נחשבים כברכה אחת (שו"ע סי' קי"ד ס"ד). ואם אמר רק "ברוך אתה ד' " יאמר "למדני חקיד" ויחזור ל"אתה גבור" (משנ"ב סי' קי"ד).

חזר בו תוכ"ד

אמר "מוריד הגשם", ותוכ"ד חזר ואמר "מוריד הטל" יש סוברים שיצא, וכעין שמצינו בכל מקום שמהני חזרה תוכ"ד (הגר"ש אלישיב זצ"ל), ויש סוברים שלא יצא, ועדיין צריך לחזור לראש הברכה, דהוי כאילו הזכיר שניהם (שו"ת "שבט הלוי" ח"ו תשי"ז). ולא דמי לדברי "ביאור הלכה" סי' קי"ז ס"ג בשם "חיי אדם", דשאלה שאני עי"ש.

מסופק מה אמר

אם מסתפק איזה נוסח אמר "מוריד הטל" או "מוריד הגשם", אם הוא תוך לי יום, חזקה שאמר "מוריד הגשם" וצריך לחזור ולהתפלל. וכן אם נזכר לאחר שעבר אותו זמן תפילה, צריך להתפלל בתפילה הבאה תפילת תשלומין.
ואם הסתפק לאחר שעברו לי יום או לאחר שאמר תשעים פעם "מחיה מתים אתה רב להושיע מוריד הטל", חזקה עליו שכבר התרגל לנוסח החדש, ואין צריך לחזור.

מסופק אם הורגל

ואם גם לאחר לי יום או לאחר שאמר תשעים פעם עדיין מרגיש שלא התרגל לגמרי, אמרינן בזה ספק ברכות להקל, ולא יחזור, אך אם אפשר לו יתפלל בתורת נדבה ויתנה (שו"ת "רב פעלים" או"ח ח"ב תשי"ז).

אמירת "ותן ברכה" בשבת

מותר גם בשבת להרגיל עצמו עי"י אמירת תשעים פעמים "ותן ברכה", דהרי מלמד עצמו איך להתפלל, ואין בזה איסור הכנה (הגר"ש אויערבך זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א).

מדיני ספירת העומר

מי שלא מבין הספירה האם יכול לברך?

שאלה: בשכונתי גר עולה חדש מרוסיה, ואני מלמדו להתפלל ולברך לפני האוכל ולפני קיום המצוות - האם עלי ללמדו גם לספור ספירת העומר בברכה?

תשובה: מצות ספירת העומר שונה מכל שאר המצוות הנעשות עי"י דיבור, כגון: קידוש, תפילה והבדלה. שבשאר המצוות, אפילו מי שאינו מבין כלל את פירוש המילים יכול להתפלל ולקדש (עי' שו"ע או"ח סי' קצ"ג ס"א, משנ"ב סק"ה ושעה"צ סק"ג), כי סוף סוף הוא אומר את הברכה. מה שאין כן בספירת העומר, שהמצווה היא למנות הימים, אי"כ אין די באמירת הספירה אלא צריך להבין מה שאומרים כדי שיחשב סופר, וכמו שכתב המשנ"ב (סי' תפ"ט סק"ג) בשם "שולחן שלמה". שנשים שאינן יודעות פירוש המילות אינן יכולות לספור. והטעם מפני שיסוד מצוות ספירת העומר הוא למנות את היום, ומי שאינו יודע מה הוא אומר הרי אין הוא מונה כלל (ועי"ע משנ"ב שם סק"ה, ושעה"צ סק"ו).

03-6194741 : קו קול תמידי

"שערי תשובה", סו"ס תפ"ט בשם פר"ח, ועי' "אבי עזרי" (ה' ברכות).

הכנה משבת לחול

שאלה: כל בוקר אני מניח "כרטיס ספירת העומר" על המיטה בכדי להזכיר לי בלילה לפני שאני הולך לישון שצריך לספור. האם מותר לעשות כן בשבת בבוקר, או שמא זה נחשב הכנה לצורך מוצאי שבת?

תשובה: מכיון שזה רק טרחא בעלמא לצורך מצוה, מותר לעשות כן אפילו לצורך מחר (הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הגר"נ קרליץ שליט"א). ויש להוסיף שלא דמי להא דכתב הרמ"א (או"ח סו"ס תרס"ז), שאסור להכין ביו"ט אי לצורך הלילה, אף שהוא לצורך מצוה, דשאני התם שיכול לעשות גם בלילה, משא"כ בזה שיבוא להשש שיתבטל המצוה לגמרי ועוד שהתם איכא טרחא יתירה.

ספר וחזר בו תוכ"ד

מי שספר, וחשב שטעה ומיד תוכ"ד חזר וספר מספר אחר, ושוב נודע לו שהספירה הראשונה היתה נכונה, יצא ידי חובתו, משום דתוכ"ד זה רק כדי לתקן דבריו ולא לקלקל (וכמו שמשמע במשנ"ב סי' מ"ו ס"ק כ', הגר"ש"ז איוערבך זצ"ל, והגרי"ש אלישיב זצ"ל, ועי' "דעת תורה" סי' קי"ד בהגיה שדן בזה ומביא דברי הרמב"ן שמי' שזה גופא ספיקת הגמ' ברכות י"ב).

ועוד: מכיון שהתגלה לו שחזר בו בטעות, נמצא שהתבטל חזרתו ונשארה הספירה הראשונה (הגר"ש"ז איוערבך זצ"ל).

ועדיין יש להסתפק היכא ששאלו כמה הספירה היום, ואמר "היום הוא המישה ימים", ומיד נזכר שעדיין לא ספר, והוסיף "ועוד עשרים יום", האם כיון שאמר מספר המישה כבר יצא, או שמא כיון שתוכ"ד הוסיף עוד עשרים התבטלה הספירה הראשונה, דכאילו אמר עשרים וחמישה יום, והדעת יותר נוטה שכבר יצא מיד ולא יכול לבטלו (הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והגר"נ קרליץ שליט"א).

ספר באמצע סעודה שלישי

שאלה: בסוף סעודה שלישי, הגיע זמן צאת הכוכבים וכדי להיות בטוח שלא ישכח עמד מיד וספר ספירת העומר של מוצאי שבת, האם עדיין יכול לומר "רצה" בברכת המזון או הוי כמו תרתי דסתרי?

תשובה: הא דכתב בשו"ע הרב (סי' קפ"ח סעי' י"ז) שאם הבדיל לפני ברכת המזון לא יאמר "רצה" משום שזה קשור לקדושת השבת, וכיון שהבדיל נראה שכבר סילק ממנו את השבת, לכן לא יאמר "רצה". משא"כ ספירת העומר שזוהי מצוה בפני עצמה שתלויה ביום ובלילה ואין בזה תרתי דסתרי (דהלא מי שכבר קיבל שבת בעב שבת והתפלל מעריב, ועדיין לפני שקיעה יכול לספור ספירה של אתמול), ויכול לומר "רצה" בברכת המזון (הגר"נ קרליץ שליט"א).

ספירה לאחר קבלת שבת

שאלה: מי שקיבל שבת לאחר פלג המנחה ועשה קידוש, והתחיל את סעודת השבת, ונזכר שלא ספר ספירת העומר של יום שישי, האם עדיין יכול לספור את הספירה של אתמול?

תשובה: ספירת העומר היא מצוה הקשורה ביום ובלילה ולא קשור לקדושת שבת, וכמו שאם ילד נולד לאחר קבלת שבת לפני שקיעת החמה מלין אותו ביום שישי של השבוע הבא, הי"נ לענין ספירת העומר עדיין נחשב כמו אתמול, ויכול לספור את הספירה של יום שישי, הגם שכבר קיבל שבת (הגר"נ קרליץ שליט"א).

ספירה לאחר שקיעת החמה

שאלה: ספר לאחר שקיעת החמה היום של אתמול, וביום אחר ספר לאחר שקיעת את היום שלמחרת, האם אומרים שממה נפשך באחד מהם לא יצא, ונמצא יום אחד בודאי שלא ספר ולא יכול להמשיך לספור בברכה, או לא?

תשובה: כיון שכל יום הוא נדון בפני עצמו ולא מחייב לשמור יום זה כמו יום אחר, וכמו שמצאנו לענין קריאת שמע ושאר מצוות, הי"נ לענין ספירת העומר אפילו נימא שהכל מצוה אחת, וסו"ס מידי ספק לא יצא, ועדיין יכול לספרו בברכה.

דיני אבלות הנוהגים בימי הספירה

תספורת

אין לגלח בין שערות הראש ובין שערות הזקן בימים אלו. בין אנשים ובין נשים. ואפילו קטנים שלא הגיעו לחינוך. אבל לצורך, כגון שיש פצעים או כינים מותר (הגרי"ש אלישיב זצ"ל). וכן אין לעשות "חלאקה" בימים אלו (הגר"נ קרליץ שליט"א).

תספורת לצורך ברית

מותר להסתפר בימי הספירה לצורך ברית מילה, אמנם רק לאבי הבן, הסנדק והמהול אבל לא הקוטר. ויכולים להסתפר יום לפני הברית אחר הצהרים. ואם חל הברית בשבת יכולים להסתפר ביום שישי מהבוקר (רמ"א סי' תצ"א ומשנ"ב שם).

לצורך בר-מצוה או אירוסין

אין להסתפר לצורך בר מצוה גם לא הנער הנכנס למצוות. וכן החתן והכלה לצורך פגישות או לצורך אירוסין אינם מותרים בתספורת (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

לצורך שבת אויפרוף או שבע ברכות

חתן העולה לתורה שבת לפני ל"ג בעומר אינו רשאי להסתפר לכבוד שבת, אלא יסתפר ביום ל"ג בעומר לפני הנישואין ולא דמי למשי"כ ב"שערי תשובה" שם בשם הי"דגול מרבנה" להתיר לכבוד שבת לפני החתונה שאז עשו מזה שמחה גדולה משא"כ בזמנינו (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

המשך החתונה בלילה

התחיל חתונה ביום ל"ג בעומר, מותר להמשיך החתונה עם התזמורת גם בלילה.

השתתפות בחתונות חברו

מי שעושה חתונה תוך ימי הספירה שלא כדן, אסור לאחרים להשתתף בזה (שו"ע סי' תצ"ג סעיף א'), אבל אם עושה חתונה בזמן שלפי מנהגו מותר, אז יכולים גם אלו הנוהגים להמשיך את מנהגי אבלות הספירה לאחר ל"ג בעומר להשתתף בה. (שו"ת "אגרות משה" והגר"נ קרליץ שליט"א).

תזמורת וניגונים

אין לעשות ריקודים ומחולות בימים אלו (משנ"ב סק"ג), וכן נהגו לא לשמוע שירים מטייפ, אפילו שירים בפה ללא תזמורת (הגר"ש אלישיב זצ"ל ובעל "שבט הלוי" שליט"א).

ל"ג בעומר וכן ג' ימי הגבלה שחל במוצ"ש

השנה (תשע"ג) שלי"ג בעומר חל במוצ"ש מותר להסתפר בערב שבת שלפניו משום כבוד שבת (רמ"א סי' תצ"ג ס"ב), אבל במוצאי שבת, ליל ל"ג בעומר אסור להסתפר כיון שעדיין נוהג בו אבלות (הגר"ש אלישיב זצ"ל, ובעל "שבט הלוי" שליט"א והגר"נ קרליץ שליט"א). ותזמורת אסור לשמוע אפילו בעייש דלא שייך בזה כבוד שבת, וכן במוצ"ש אסור עד יום ראשון בבוקר (הגר"נ קרליץ שליט"א). וכל זה לבני אשכנז שמסתפרים ביום ל"ג, אבל לבן ספרד שמסתפרים רק ביום ל"ד לעומר כיון שאין זה קרוב כ"כ לשבת אסור להסתפר ביום שישי.

וכעין זה כשר"ח סיון חל ביום א' לנוהגים היתר תספורת מר"ח, יש אומרים דמותר להסתפר בערב שבת שלפניו (פמ"ג שם). ויש חולקין בזה ("חכמת שלמה" שם). וכן השנה (תשע"ג) שחל א' בשלושת ימי הגבלה ביום א', לנוהגים היתר בשלושת ימי הגבלה תלוי בפלוגתת פמ"ג ו"חכמת שלמה" הנ"ל אם מותר ביום ו' שלפניו (ספר "דרכי יוסף צבי").

ברכת "שהחינו" בימי הספירה

הנה בשו"ע לא מוזכר כלל להימנע מלברך "שהחינו" בימי ספירה (רק בבין המצרים" נאסר כמבואר בסי' תקנ"א) ורק באחרונים כתבו לכתחילה להיזהר בזה, אבל אם נודמן לו ענין שצריך לברך עליו "שהחינו" יברך (עי' משנ"ב סי' תצ"ג ס"ק ב').

פרי שיתקלקל או חולה

אם קנה פרי ויתקלקל עד שבת, יכול לכתחילה לאוכלו ולברך עליו (רמ"א שם). וכן חולה שצריך פרי חדש יכול לכתחילה לברך "שהחינו" ולאכול (משנ"ב שם ס"ק צ"ט וב"כ פ"ח החיים").

פסח שני

אכילת מצה

יש נוהגים לאכול מצות זכר לקרבן פסח שני, ביום י"ד אייר, זכר לשעת הקרבת קרבן פסח שני (סידור יעב"ץ), ויש אוכלים מצות בליל ט"ו אייר זכר לזמן אכילת קרבן פסח שני (ליקוטי מהרי"ח). מרן ה"חזון איש" זצ"ל לא אכל מצות בפסח שני (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אמירת תחנון

הרבה נוהגים לא לומר תחנון בפסח שני ("שערי תשובה" סי' קל"א, "ערוך השולחן" י"ב, סידור יעב"ץ, "שערי אפרים" שער י" ס' כ"ז, פמ"ג ס"ק ט"ו), ויש נוהגים לומר תחנון, (ה"חזון איש" זצ"ל, וכן נוהגים בביהמ"ד לדרמן ובכולל חזו"א. המשנ"ב סי' קל"א) כשמביא כל הימים שאין אומרים בהם תחנון, לא מעתיק דברי שיע"ת הנ"ל).

לעסוק בהלכות קרבן

יש ענין לדבר בעניני פסח שני בליל ט"ו אייר, דכל העוסק בהלכות קרבנות כאילו הקריבו (שו"ת "בנין ציון" ח"א סי' ל').

בנין ביהמ"ק בין פסח ראשון לשני

כתב ה"מנחת חינוך" (מצי' ש"פ) שנראה ברור שאם יבנה ביהמ"ק בין פסח ראשון לפסח שני כיון שלא היה ביהמ"ק אין חילוק בין פסח ראשון לפסח שני וכל ישראל חייבים לעשות פסח שני. ומסיים ז"ל: "ואני כותב זה בין שני הפסחים, יהי"ר שיבנה במהרה קודם פסח שני ונכה ונעשה הפסח שני ואמן עכ"ל.

ויש סוברים שכאשר יבנה בית המקדש בין פסח ראשון לפסח שני, מכיון שכולם מקריבים בפסח שני, יהיה פסח שני במשך שבעה ימים ("משך חכמה" פי פנחס כ"ו, ט"ז).